

דוגמא: איך בבית דין של מעלה דנים לכף זכות

מרון הרב מטשיבין אמר ששמע מאחד הגדולים, שלמרות שמבואר בפוסקים שמי שנטל כסף עבור תפילתו לפני העמוד בימים נוראים אינו רואה ברכה בכספו, יש כן ענין לקחת שכר. משום, שבלי לקבל כסף מזכירים בשמים את עוונותיו ועוללים לקטרג: וכי הוא ראוי להיות שליח ציבור?! אבל אם זה לצורך פרנסה, זה אחרת!

(”שר התורה”)

מה מתאים - ליל א' דראש השנה, הלך החת"ס להתפלל בבית הכנסת, לאחר שברכוהו בברכת 'שנה טובה' שב לביתו. שם התאספו תלמידיו, דיני ולמדני העיר והיה דורש בדורש ואגדה בו פירש הפוסקים "למען ירבו ימיכם - ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", ובירך כל בני קהילתו בברכת השנים. (מנהגי החת"ס)

נהגו ישראל בימים אלו בכל איגרת ושיחה עם רעהו לברך שיזכה לשנה טובה - כתיבה וחתימה טובה.

(מט"א תקפ"א ט' עפ"י מהר"ל)

קבלה מאחיה השילוני!

בכל פעם שיהודי אומר לחבירו "כתיבה וחתימה טובה" החל מט"ו באב עד ראש השנה נברא מליץ יושר לו עצמו ולחברו. לכן יש להרבות באיחולים וברכות, איש לחברו ואישה לרעותה בימים הנוראים, כי כל ברכה וברכה מצטרפת לטובה ביום הדין. (בפקודין אשיחה - אלול, דברי תורה לאדמו"ר ממונקטש, "בטוב ירושלים")

"ובעל כנפים יגיד דבר" (קהלת י' כ') יש כת של מלאכים שנקראים 'בעלי כנפים', ותפקידם שכל דיבור טוב וברכת ה' היוצאת מפי יהודי ישאווה בכנפיהם - "יפרוש כנפיו". וזה שכתוב "ישאווה על אברתו", פירוש, ישא הבא ממנו מהטוב. ("אור החיים" ל"ב י"א)

פעם נכנס חסיד להרה"ק רבי אהרן מוטרנוביל כשבועיים לפני ראש השנה. אמר החסיד: "רבי, ה' יתברך יעזור שתהיה כבר תכלה שנה וקללותיה". השיבו רבי אהרן: "ה' יתברך יעזור שכבר יהיה 'תכלה שנה בברכותיה', שהשנה גם תגמר בברכות..."

(”ילקוט מאורי אור” הובא בלוח ”יודעי עתים”)

”אלול - ירבה בכל החודש בתשובה, תפילה וצדקה. ונתנו רמז בזה: ... איש לרעהו ומתנות לאביונים” ראשי תיבות 'אלול', לרמז שבחודש אלול ירבה במתנות לאביונים.

(”חיי אדם” קל"ח א')

יום ב' נצוי התשל"ה

בשמוע קול שופר לחיים טובים יוחק בספר ... חכם וסופר, ת"ח מובהק מופלג בתורה ויר"ש, כש"ת מוהר"ר ...

בדבר הקריאה לעזרה שחתמתי עבור משפחה חרדית בירושלים ביחד עם הגר"י אברמסקי שליט"א והגר"ח שמואלביץ שליט"א איני יכול למסור פרטים נוספים, כיון שאני לא מכיר הענין.

רק העסקנים העוסקים במצוה הלזו שביקשו ממני לחתום על הקריאה אני מכיר היטב שהם יראים ושלמים ודבריהם נאמנו מאד כי המצב במשפחה זו הוא איום ונורא ומצוה רבה היא לעזור שם ככל האפשר, ושכרם יהיה כפול ומכופל. יעקב ישראל קניבסקי.

(”קריינא דאיגרתא” ח"ב ת"ק)

רק טוב!

ידוע שהקב"ה חפץ שילמדו סגוריה על ישראל, על הכלל ועל הפרט. כך מצינו שנענשו בזה אליהו זכור לטוב וישעיהו ומשה רבינו, וגדעון זכה למלכות על שלימד זכות על ישראל.

הנה כי כן מה מאד צריכים להזהר הדרשנים בפרט בימי הדין בימים הנוראים שלא לעורר דין ולא לומר קטגוריה בדרשותיהם בהזכירם חטאי הרבים חס וחלילה, רק יאמרו מה צריך לעשות וממה צריך להזהר, והשומע ישמע...

ואם ימצא אדם בבתי כנסיות של עמי הארץ וישמע שמלמדים חובה על ישראל, יאזור חיל ללמד עליהם זכות, אפילו בטענות שאינם ברורות לו...

יאמרו: מה יעשה הבן ולא יחטא. עניות לא הניחה מידה טובה. גלות ... יצר לב האדם רע מנעוריו. אנוס או לכל העם בשגגה, לא ידעו מה איסור וחומר בו. כזאת וכזאת יבקש לדון לכף זכות.

וכל הדין לכף זכות המקום ידונו לכף זכות! ("פלא יועץ" סגוריה) הגה"צ רבי יחזקאל ליינשטיין כמה זוויה, בימים אלו לא יקפיד אדם על אחרים ובעיקר דיון לזכות!

חושבני שבוה יש להבין גם את שכתב הרמב"ם על אותם כ"ד דברים המעכבים את התשובה. בהם יש חמישה שהעושה אותם אין חזקתו לשוב מהם, לפי שהם קלים בעיני רוב האנשים ומדמים שאין זה חטא. החושד כשרים, סובר שאינו חוטא לפי שאומר וכי מה עשיתי ... והוא אינו יודע שזוה עוון, שמושים אדם כשר כבעל עבירה. (הל' תשובה ד' ד')

השבת חל יום הזכרון לגאון החסיד רבי נתן אדלר מפרנקפורט, "הנשר הגדול", רבו של החת"ס. נפטר כ"ז אלול תק"ס

החת"ס, ביום כ"ז אלול, יום פטירת רבו מוהר"ר נתן אדלר דרש, ובשבת שלפני ראש השנה דרש בסוגיה בה עסקו בישיבה

שנת תקס"ד ... לתלמידי האברך, הותיק, החרוץ, המופלא ומפורסם מוה"ר מאיר נ"י. ערב שבת קודש סמוך להכנסת כלה קיבלתי מכתבו: בענין פרוזבול, שחשקה נפשו היפה לכתוב פרוזבול בערב שנת השמיטה, לחוש לשיטת הרא"ש ובעל העיטור.

אנא עובדא ידענא שמורי ורבי החסיד מסר דבריו לפני ואחד דעימי בסוף תקמ"ד, היינו סוף שמיטה. ויודע אני שלא עשה פרוזבול בסוף שנת תקמ"ג, כי לא זה ידי מתוך ידו ממש, לידע כל דרכיו, מוצאיו ומובאיו!

וכל הפוסקים חולקים וסוברים שאין צורך לעשות פרוזבול בערב שביעית, לפיכך מעיקר הדין אין לחוש כלל. אמנם אם נפשו איוותה, אין מזחיחין אותנו, ויכול להחמיר וזכור לטוב, ואין כאן משום יוהרה...

אך בתשובותיו לאו"ח כתב החת"ס: ראה ראיתי במנהגי מורי ורבי, הגאון החסיד רבי נתן אדלר, שביום טוב של סוכות לא קרא לתורה ללוי למי שאוכל חדש ...

כיוצא בזה השנה, בשנת השמיטה, אינו רשאי לקרוא בתורה "לא יגוש את רעהו" למי שלא עשה פרוזבול ערב ראש השנה שעבר בכניסת השמיטה, וגם לא יעשה פרוזבול ערב ראש השנה הבאה לטובה לצאת ידי כל הפוסקים החולקים בזה, כיוצא באלו ראוי לחסידים להזהר!"

בישוב הסתירה בדבריו האריכו רבים

הגאון רבי יוסף נפתלי שטרן תירץ שהחת"ס לא התכוון שיש לעשות פרוזבול בתחילת השנה, אלא כתב זאת רק כלפי אותם החסידים שנזהרו שלא ללבוש בגדי צמר בשעת התפילה, 'אתם לשיטתכם תחמירו גם בזה...' (משנת יוסף "ח"א מ"ג)

יש לחלק בין ארץ ישראל לחו"ל. (שמיטה כהלכתה) היה מי שכתב שהחת"ס לעת זקנותו חזר בו. (פסקי החת"ס ועינין שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ט) עוד יש לדייק - מדבריו משמע שדי בבית דין של שנים. ויש שתירצו, שהם היו עדים על מסירת שטרותיו לבית דין אחר.

"ובערב ראש השנה שלהי תקמ"ד, בהיותי יוצק מים על ידי הגאון מוהר"ר נתן אדלר כ"ז, מסר דבריו לפנינו במקום פרוזבול, כי היינו על הדרך, ויהיה שמיטה אי"ה שנת תקפ"ו הבאה לטובה, ותקצ"ג. יהי רצון שיבנה בית המקדש בשנת ת"ר הבאה לטובה!" (חת"ס הגה' חו"מ ס"א ע"ז)

ממנהגי החת"ס בימים אלו

בימי הסליחות למד שישנה סדרי משנה, וחזר על תלמוד בבלי וירושלמי, ספרא וספרי ותוספתא בדרך קצרה. בקובץ "אוצרות הסופר" כתב: 'בחודש אלול למד בכל יום ח"י פרקי משניות'.

היה מתענה בערב ר"ה. בתשובותיו ביאר החת"ס שהמנהג בכל תפוצות ישראל לאכול קודם עלות השחר. אמנם במילואים הביא שתלמידי רבי נתן אדלר לא היו אוכלים. (ועיין דרכי"מ תקפ"א ד')

בראש השנה אינו חייב לטבול, כי אם בשלש רגלים. (הגה או"ח רמ"ב) נוהגים לטבול בנהר, ואין מברכים על טבילה זו. (דרכי"מ או"ח תקפ"א ד')

התוקע ונוטל שכר, אינו רואה סימן ברכה, אך איסור אין בזה. (או"ח תקפ"ה - בנידון זה נחלקו האחרונים, ט"ז מג"א ועוד, ועיין משנ"ב ש"ו ה' ועיין לעיל!)

על שולחנו בשני ימי ראש השנה הביאו את כל המינים שהוזכרו בשו"ע לאכול אותם לסימן טוב. ולברכת שהחיינו ליל ב' היו מביאים לפניו הרבה פירות חדשים. (מנהגי החת"ס ופסקי החת"ס)

בעשרת ימי תשובה למד עם תלמידיו הלכות תשובה לרמב"ם.

סגולה למקשה ללדת, יביאו לביתה את האיש שעלה למפטיר ביום א' של ר"ה בשנה זו. ('אוצר הברית' ח"א - 'ברית אבות' שמע מהחת"ס)

בז' בתשרי שהוא יום לידתו השלים החומש עם התלמידים, ונתן לכל אחד ארבע צל לקנות לחמי חלב. (מנהגי החת"ס ז' ד')

היה עושה התרת נדרים בערב יום כיפור. (השל"ה תחילת יומא הביא שבגמ' משמע ער"ה וכ"כ מט"א, אך בטור תרי"ט כתב יוהכ"פ). ושלח אחר עשרה חתומי זקן, הם הפרו נדריו, אחר הלך לעזרת נשים חלץ מנעליו וקיבל נזיפה, והתירו נזיפתו. נראה שמשום התרת הנזיפה הקפיד על חתימת הזקן. (וראה רעק"א י"ד רכ"ח ג').

השבת הוא יום גירוש היהודים מהעיר פרנקפורט

כ"ז אלול "תענית וינסנט" בפרנקפורט - בו ביום בשנת שע"ד גורשנו מקהילתנו על ידי שנתייעצו אנשי עירנו אותם שהיו מורדים בקיסר, אם להשמיד ולאבד אותנו או לגרש. ועמדו למנין, והסכימו להיות לנו נפשנו לשלל אך גרוש יגרשוננו.

גם ממוננו לקחו והשחיתו. ושרפו ברחובותינו מכתבי הקודש שמצאו, ובבית הכנסת שלחו יד בכמה ספרי תורה. גם שלחו יד בהרבה אוצרות, מלבד שעשו הרבה בעלי בתים את שכנו הגויים לנאמנים להביא לבתיים לשומרם, המה ירשו, גם לקחו, גם גנבו, גם שמו בכליהם...

על כל הדברים האלה הוקבע יום כ"ז באלול ליום צום ותפילה, ומוסיפין בסליחות פזמון ... ואם חל בערב שבת אין משלימין התענית. ואם חל בשבת, מקדימין התענית לערב שבת'.

"בשנת שפ"ו היתה ברית מילה ביום הנ"ל, והסכמנו למעשה שלא לעשות את הסעודה עד הלילה". (יוסף אומ"ץ "תקנ"ג-ד')

בשנת שע"ד 1614 עלה הנסיך מתיאס על כס המלכות בגרמניה, והעיר פרנקפורט נבחרה כמקום בו יערך טקס ההכתרה המפואר. ראש עיריית פרנקפורט כינס את מועצת העיר, והודיע על החלטתו, כשהוא מסביר שטקס זה יכניס לנו כסף רב.

לפתע נשמע קול גס: "לא אנו נרויח מזה, אלא היהודים שעושקים אותנו הם אלו שירויחו!" היה זה וינסנט פטמילך ראש "גילדת האופים", איש גיבור כח ואלים. הוא הודיע שאם לא יענו לתביעתו לגרש חצי מיהודי העיר, ולהטיל על השאר קנסות וגזירות, האופים יחרימו את ההכתרה! ראש העיר, שהכיר את כוחו הפוליטי של וינסנט, ניסה לשכנעו, אך ללא הועיל.

לאחר זמן השיג וינסנט - "המן החדש" רוב במועצת העיר, ושלחו למלך תלונה רשמית על היהודים שהם גורמים נזק לנוצרים, ודרשו לקצץ בזכויותיהם ולגרש חלקם. המלך דחה את דרישתם.

הדבר הרגיו את וינסנט וחבריו, והצוררים התנפלו על רחובות הגיטו. היהודים נלחמו בגבורה, והחזיקו מעמד יום ולילה, ולקראת הבוקר נכנעו רבים נפצעו ונהרגו. יהודי פרנקפורט רוכזו בבית הקברות, שם הורו להם לעזוב מיד את העיר מבלי לקחת עמם דבר מרכושם.

היהודים שגורשו בחוסר כל, הגיעו לערים הסמוכות, ומשם נדדו בערי גרמניה, הסבל היה נורא, ואיש לא ידע כיצד תסתיים אומללותם. ("נר" עפ"י ס"ה, בגליון כי תשא תשע"ו הארכיון אודות הסוף הטוב: "פורים פרנקפורט")

יעברו 325 שנה ואין חדש תחת השמש!

לעיירה פילץ נכנסו הגרמנים ביום שלישי כ"א באלול תרצ"ט. ביום שישי נמצא בעיירה חייל גרמני הרוג.

בבוקר שבת פרשת נצבים וילך, הוקף בית הכנסת על ידי חיילים גרמנים. הם הוציאו את הרב ועשרים יהודים, אסרו אותם, והודיעו כי הם בני ערובה עד שימצא היהודי שירה כביכול בחייל, ואם לא יסגירוהו יורגו את כולם. העיירה היתה כמורקחה, הכיצד למסור את היהודי והרי אף יהודי לא ירה. בכו, התפללו ואמרו תהילים.

למחרת ארע נס. גוי פולני הופיע במטה המשטרה והצהיר כי מצפוננו לא נותן לו מנוחה שבגלל שתיקתו ירצחו עשרים אנשים. הוא מסר כי הרוקח המקומי קנפיש הוא שירה בגרמני.

מיד אסרוהו, בחיפוש בביתו נמצא אקדה. מהמחשנית חסרו שני כדורים. מגופת הגרמני הוציאו שני כדורים אותם השוו עם כדורי האקדה, היו אלו אותם הכדורים. את הרוקח הרגו ואת היהודים שיחררו. (ספר "קידוש השם" - ארכיון רינגלבלום "עונג שבת")